

УДК 061.66:657:631.115.1(477.42)

*В. О. Кузоваткін,
аспірант, Житомирський національний агроекологічний університет
О. В. Нечипорук,
аспірант, Житомирський національний агроекологічний університет*

ІНФОРМАЦІЙНО-КОНСУЛЬТАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКОВОГО ПРОЦЕСУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ У ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Акцентовується увага на інформаційно-консультативному забезпеченні облікової діяльності фермерських господарств у Житомирській області. Проаналізовано сучасний стан, основні проблеми та перспективи розвитку дорадчого забезпечення фермерських господарств. Встановлено причини, які впливають на розвиток інформаційно-консультативного забезпечення фермерських у Житомирській області.

The emphasis is laid on the information and advisory support of the accounting farms in Zhytomyr region. The author analyzes the present day state, basic problems and prospects for developing of the information and advisory support of the farms. The reasons influencing the development of the information and advisory support farms in Zhytomyr region are determined.

Ключові слова: інформаційно-консультативна діяльність, сільськогосподарські товаровиробники, дорадчі служби, дорадники, фермерські господарства, облікове забезпечення.

Key words: information and advisory activities, agricultural producers, extension services, advisers, farmers, accounting software.

ВСТУП

Економічною основою для сільськогосподарського виробництва є використання виробничих ресурсів, таких як земля, праця, капітал. Важливою умовою ефективного виробництва сільськогосподарської продукції є інформаційно-консультативне забезпечення. В сучасних умовах господарювання перед сільськогосподарськими товаровиробниками стоять завдання, які їм диктує ринок. Вони повинні приймати велику кількість складних рішень не тільки на основі власного, але й передового світового досвіду, доступної інформації, професійної підготовки. Навчити приймати такі рішення з урахуванням існуючої ситуації на ринку, адаптуватись до регуляторних державних заходів та ефективно вести конкурентну боротьбу є основними функціями інформаційно-консультативного забезпечення.

Важливою й основоположною функцією системи інформаційно-консультативного забезпечення є надання сільськогосподарським товаровиробникам інформаційно-консультативних послуг. Організаційна сутність такої діяльності полягає у постійному її вдосконаленні. Економічна сутність пов'язана, перш за все, з необхідністю отримання безпосередньо у виробництві відповідного ефекту від даної діяльності та забезпечен-

ня планомірного покращення виробничих й економічних показників роботи аграрних і аграрно-промислових формувань. У сучасних ринкових умовах фермерські господарства належать до ефективних форм господарювання і разом з домогосподарствами є основою соціальної та продовольчої стабільності країни. Забезпечення прибуткової діяльності фермерських господарств та ефективних партнерських розрахункових відносин досягається завдяки чіткій системі бухгалтерського обліку, яка надає керівнику та спеціалістам необхідну економічну інформацію. Практичний досвід свідчить, що бухгалтерський облік у фермерських господарствах веде його голова або один з членів господарства, але, як правило, вони не мають необхідного практичного досвіду та знань для цього. Саме тому проблеми інформаційно-консультативного забезпечення фермерських господарств повинні бути вирішені дорадчими службами як ключовим елементом підвищення прибутковості суб'єктів господарювання.

Проблеми обліку господарської діяльності фермерських господарств тією чи іншою мірою досліджували зарубіжні та вітчизняні науковці: П.І. Гайдуцький, М.Я. Дем'яненко, С.І. Дем'яненко, Г.Г. Кірейцев, М.Ф. Кропивко, В.М. Жук, В.Б. Моссаковський, В.А. Дерій, М.Ф. Огійчук,

М.М. Коцупатрий, П.Т. Саблук, Т.Г. Маренич, Т.М. Сторожук, Л.К. Сук, П.Я. Хомин та інші. Системні дослідження з питань розвитку інформаційно-консультативного забезпечення висвітлені в працях таких відомих вітчизняних і зарубіжних науковців, як: О.М. Бородіна, С.А. Володіна, В.А. Галич, В.В. Дерлеменко, В.В. Зіновчук, Т.П. Кальна-Дубінюк, Л.М. Левківська, О.В. Чаянов, Р.М. Шмідт та ін. Теоретичним, методологічним та практичним аспектам розвитку дорадництва в сільському господарстві присвячені праці М.В. Гладія, Р.Я. Корінця, Ю.Я. Кухарчук, О.П. Небалюк. Водночас питанням інформаційно-консультативного забезпечення облікової діяльності фермерських господарств не приділено достатньої уваги, отже, вони потребують подальшого дослідження.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Метою дослідження є вивчення особливостей інформаційно-консультативного забезпечення облікової діяльності в Україні, а саме — у Житомирській області, обґрунтування та визначення подальших шляхів їх розвитку. Об'єктом дослідження є процес формування і функціонування дорадчих організацій, які надають послуги інформаційно-консультативного характеру фермерським господарствам у Житомирській області. Методологічною і теоретичною основою дослідження визначено діалектичний метод пізнання та системний підхід до вивчення фундаментальних положень економічної теорії та процесів, які відбуваються в аграрній сфері України, законодавчо-нормативні акти з питань регулювання діяльності дорадчих служб в Україні, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, особисті спостереження автора. У процесі дослідження використовувались такі методи: діалектичний та абстрактно-логічний (для теоретичного узагальнення проблеми та формування висновків), емпіричний (спостереження стану інформаційно-консультативного забезпечення облікової діяльності фермерських господарств), монографічний (вивчення передового досвіду функціонування фермерських господарств), аналізу і синтезу (вивчення загальної структури інформаційно-консультативного забезпечення фермерських господарств), різноманітні прийоми економіко-статистичного методу (статистичне спостереження, порівняння) — при опрацюванні масиву статистичних даних. У процесі дослідження використовувались законодавчо-нормативні акти з питань регулювання діяльності інформаційно-консультативних організацій в Україні, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, особисті спостереження автора.

РЕЗУЛЬТАТИ

Ключовим завданням ринкового механізму України є перетворення сільськогосподарського виробництва у високоефективну галузь народного господарства. Це повинно супроводжуватись перебудовою аграрних виробничих відносин, яка повертає селянинові становище господаря на землі, зацікавленого у збільшенні виготовлення продукції та підвищенні її якості. Розвиток сільського господарства повинен відбуватися на основі різноманітних форм власності і видів господарювання, а також створення для господарств рівних економічних умов, необхідних для підвищення ефективності виробництва, розвитку самостійності та ініціативи в роботі через підприємництво. Зарубіжний досвід свідчить, що найефективнішою формою ведення сільськогосподарського виробництва є фермерські господарства, а їх розвиток — одним з основних напрямів сучасної економічної стратегії в країні. Фермерські господарства як рівноправна форма господарювання на селі, крім задоволення власних потреб продовольства, спрямовують свою діяльність на забезпечення товарного виробництва продуктів харчування і сировини для промисловості [9, с. 170].

Перш ніж переходити до проблем інформаційно-консультативного забезпечення облікової діяльності фермерських господарств у Житомирській області, варто розглянути питому вагу її підприємств в Україні. Частка підприємств становить 2,3 %. З початком економічної кризи почала знижуватись загальна чисельність організацій. Зокрема, протягом досліджуваного періоду загальна чисельність підприємств в Україні зменшилась на 2566, а в Житомирській області — на 133 одиниці. Найбільш зменшилась кількість фермерських господарств. Це може бути свідченням того, що ця категорія господарств є найбільш непристосованою до сучасних умов господарювання та потребує найбільшого рівня інформаційно-консультативного забезпечення (табл. 1).

Розвиток економіки України значною мірою залежить від економічної ефективності агропромислового сектора в цілому. Тому перш ніж переходити до розвитку дорадництва у Житомирській області, варто розглянути її агропромисловий потенціал у контексті інформаційно-консультативних перетворень. Аграрний сектор Житомирщини є важливою складовою економіки не лише області, але й України в цілому. За матеріалами Головного управління статистики, слід підкреслити, що Житомирська область має значну вагу у виробництві валової продукції сільськогосподарства країни, зокрема таких її видів, як зернові — 2 %, цукрові буряки — 3,8 %, картопля — 5,7 %, овочі — 2,8 %, м'ясо у забійній вазі

Таблиця 1. Кількість діючих сільськогосподарських підприємств в Україні

Організаційно-правові форми підприємств	2008 р.		2009 р.		2010 р.		2010 р. до 2008 р.	
	Од.	%	Од.	%	Од.	%	+/-	%
Усього підприємств,	59059	100	57152	100	56493	100	-2566	95,7
в т.ч. у Житомирській обл.	1428	2,4	1349	2,4	1295	2,3	-133	90,7
державні с.-г. підприємства,	354	0,6	345	0,6	322	0,6	-32	91,0
в т.ч. у Житомирській обл.	8	0,01	9	0,02	7	0,01	-1	87,5
господарські товариства,	7879	13,3	7819	13,7	7769	13,8	-110	98,6
в т.ч. у Житомирській обл.	291	0,5	279	0,5	263	0,5	-28	90,4
приватні підприємства,	4326	7,3	4333	7,6	4243	7,5	-83	98,1
в т.ч. у Житомирській обл.	232	0,4	219	0,4	204	0,4	-28	87,9
виробничі кооперативи,	1101	1,9	1001	1,8	952	1,7	-149	86,5
в т.ч. у Житомирській обл.	39	0,1	40	0,1	28	0,05	-11	71,8
фермерські господарства	43894	74,3	42101	73,7	41726	73,9	-2168	95,1
в т.ч. у Житомирській обл.	804	1,4	748	1,3	744	1,3	-60	92,5
підприємства інших форм	1505	2,5	1553	2,7	1481	2,6	-24	98,4
в т.ч. у Житомирській обл.	54	0,1	54	0,1	49	0,1	-5	90,7

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Житомирській області.

— 2,9 %, молоко — 5,3 %. В господарствах області зосереджено 5,2 % національного поголів'я ВРХ, в т.ч. 5,7 % корів, 3,3 % свиней.

Останніми роками спостерігається поступове зростання обсягів виробництва продукції сільського господарства у Житомирській області. Зміна обсягів продукції по роках головним чином відбувається за рахунок збільшення виробництва продукції рослинництва, яка, в свою чергу, значною мірою залежить від погодних умов. Ситуацію у сільському господарстві області можна охарактеризувати за допомогою ряду факторів. Так, тенденцію до зростання мають показники продуктивності праці, урожайності, продуктивності тварин. Зростає виробництво валової продукції сільського господарства з розрахунку на 1 особу: за період 2008 — 2010 рр. цей

млн грн, що у загальній структурі виробленої продукції складає 72,9 % (табл. 2).

Отже, обсяги виробництва валової продукції свідчать про важливе місце сільського господарства в структурі економіки Житомирської області. Сприяння розвитку сільського господарства за допомогою формування ефективної інформаційно-консультативної інфраструктури може дати важливий поштовх для агропромислового комплексу України.

В аграрному секторі Житомирської області спостерігається тенденція до зменшення загальної кількості сільськогосподарських підприємств. Основною причиною цього можна назвати банкрутство багатьох підприємств внаслідок зниження ефективності виробництва та його збитковості. За 2004—2010 рр. значно зросла чисельність фермерських господарств. Так, у 2010 р. в порівнянні з 2004 р. їх кількість збільшилась на 14,5 %. У даний час спостерігається зменшення кількості державних, приватних підприємств, господарських товариств, виробничих кооперативів і суб'єктів інших форм господарювання (табл. 3).

Незважаючи на деяке покращання ситуації у сільському господарстві, значними є проблеми сіл Житомирської області. Занепад інфраструктури, особливо її інформаційно-консультативної складової, змушує сільськогосподарських товаровиробників і населення здійснювати свою господарську діяльність без

Таблиця 2. Виробництво валової продукції сільського господарства в Житомирській області (у порівняльних цінах 2005 р., млн грн.)

Показники	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2010 р. до 2008 р.	
				+/-	%
<i>Усі категорії господарств</i>					
Валова продукція, всього	3205,5	3296,4	3293,4	87,9	102,7
у тому числі:					
продукція рослинництва	1815,4	1882,1	1859,6	44,2	102,4
продукція тваринництва	1390,1	1414,3	1433,8	43,7	103,1
<i>Сільськогосподарські підприємства</i>					
Валова продукція, всього	870,1	924,2	891,5	21,4	102,5
у тому числі:					
продукція рослинництва	644,7	687,9	645,7	1,0	100,2
продукція тваринництва	225,4	236,3	245,8	20,4	109,1
<i>Домогосподарства</i>					
Валова продукція, всього	2335,4	2372,2	2401,9	66,5	102,8
у тому числі:					
продукція рослинництва	1170,7	1194,2	1213,9	43,2	103,7
продукція тваринництва	1164,7	1178,0	1188,0	23,3	102,0
Вироблено продукції:					
На 1 особу, грн.	2466	2555	2568	102	104,1
На 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	209,9	217,3	217,3	7,4	103,5

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Житомирській області.

урахування сучасних досягнень науки і техніки.

Аналіз табл. 4 дає змогу зробити висновок, що найбільший обсяг валової продукції припадає на домогосподарства, який у 2010 р. становить 2413,5 млн грн., або 73,3 %. Спостерігається позитивна тенденція до збільшення виробництва у аграрних холдингів, питома вага яких у 2010 р. зросла до 9,0 %.

Важливим моментом є те, що з усіх організаційно-правових форм у Житомирській області фермерські господарства є найбільш чисельною, але їх частка протягом трьох останніх років становить 2,6 % у загальній структурі валової продукції. Це, у свою чергу, зумовлює необхідність підвищення ефективності їх діяльності (табл. 4).

Створення нових організаційно-правових форм господарювання на селі, зростання кількості фермерських господарств, в яких недоцільно тримати повний спектр різнопланових спеціалістів, гостра необхідність в отриманні своєчасної і кваліфікованої допомоги щодо виробництва — все це створює об'єктивні передумови для створення і функціонування інформаційно-консультативної інфраструктури аграрного ринку. На особливу увагу заслуговує досвід її функціонування у Житомирській області.

Сприяння сільськогосподарським товаровиробникам у прийнятті обґрунтованих рішень здійснює мережа дорадчих служб. Практично у всіх країнах світу розвиток мережі дорадчих структур є обов'язковою умовою існування інформаційно-консультативної інфраструктури. Це свідчить про виняткову важливість розвитку дорадчих служб в Україні. На сьогодні у Житомирській області діє три сільськогосподарські дорадчі служби (табл. 5).

У Житомирській області проводиться відповідна робота щодо формування ефективною та доступною мережі сільськогосподарських дорадчих служб для задоволення потреб товаровиробників та сільського населення у роз-

Таблиця 3. Кількість діючих сільськогосподарських підприємств за організаційно-правовими формами господарювання у Житомирській області, од.

Роки	Всього	Державні с.-г. підприємства		Недержавні сільськогосподарські підприємства									
				господарські товариства		приватні підприємства		виробничі кооперативи		фермерські господарства		підприємства інших форм	
		од.	%	од.	%	од.	%	од.	%	од.	%	од.	%
2004	1434	8	0,6	369	25,7	260	18,1	67	4,7	650	45,3	80	5,6
2005	1389	8	0,6	347	25,0	249	17,9	57	4,1	671	48,3	57	4,1
2006	1374	7	0,5	314	22,8	227	16,5	44	3,2	729	53,1	53	3,9
2007	1376	7	0,5	291	21,2	220	16,0	40	2,9	768	55,8	50	3,6
2008	1428	8	0,6	291	20,4	232	16,2	39	2,7	804	56,3	54	3,8
2009	1349	9	0,7	279	20,7	219	16,2	40	3,0	748	55,4	54	4,0
2010	1295	7	0,5	263	20,3	204	15,7	28	2,2	744	57,5	49	3,8

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Житомирській області.

ширенні професійних знань і вдосконалені практичних навичок, підвищенні ефективності господарювання та розвитку сільської місцевості.

Поряд з дорадчими службами консультування фермерських господарств здійснюють: Головне управління агропромислового розвитку Житомирської обласної державної адміністрації, приватні дорадники, експерти-дорадники, навчальні заклади аграрного спрямування та науково-дослідні організації (ЖНАЕУ, Інститут сільського господарства Полісся), коледжі, приватні консалтингові структури (ТОВ "Альтернативні технології", "Студіо Інвест", "Скай Консалт", "Сігма Едвайзер", "Перспектива 2009" ПП "Лонглот").

Разом з тим, варто відмітити, що належного консультаційного забезпечення потребують питання організації та ведення бухгалтерського обліку в фермерських господарствах, адже забезпечення прибуткової діяльності фермерських госпо-

Таблиця 4. Виробництво валової продукції сільського господарства в Житомирській області за категоріями господарств (у порівняльних цінах 2005 р., млн грн.)

Показники	2008 р.		2009 р.		2010 р.		2010 р. до 2008 р.	
	млн грн.	%	млн грн.	%	млн грн.	%	+/-	%
Валова продукція, всього	3205,5	100	3296,4	100	3293,4	100	87,9	102,7
в т.ч. рослинництва	1815,4	56,6	1882,1	57,1	1859,6	56,5	44,2	102,4
тваринництва	1390,1	43,4	1414,3	42,9	1433,8	43,5	43,7	103,1
С.-г. підприємства,	550,6	17,2	587,4	17,8	506,6	15,4	-44,0	92,0
в т.ч. рослинництва	411,3	12,8	440,8	13,4	439,1	13,3	27,8	106,8
тваринництва	139,2	4,3	146,6	4,4	67,5	2,0	-71,7	48,5
Фермерські господарства	83,6	2,6	85,1	2,6	87,1	2,6	3,5	104,2
в т.ч. рослинництва	57,1	1,8	58,2	1,8	61,2	1,9	4,1	107,2
тваринництва	26,5	0,8	26,9	0,8	25,9	0,8	-0,6	97,7
Аграрні холдинги	236,0	7,4	251,7	7,6	295,7	9,0	59,7	125,3
в т.ч. рослинництва	226,3	7,1	238,9	7,2	280,3	8,5	54,0	123,9
тваринництва	19,7	0,6	12,8	0,4	15,4	0,5	-4,3	78,2
Домогосподарства	2335,4	72,9	2372,2	72,0	2413,5	73,3	78,1	103,3
в т.ч. рослинництва	1170,7	36,5	1194,2	36,2	1213,8	36,9	43,1	103,7
тваринництва	1164,7	36,3	1178,0	35,7	1199,7	36,4	35,0	103,0

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Житомирській області.

Таблиця 5. Перелік існуючих сільськогосподарських дорадчих служб у Житомирській області

Назва дорадчої служби	Основні види діяльності	Юридичний статус	Джерело фінансування
Житомирська обласна асоціація с.-г. дорадча служба	Інформаційно-консультативні послуги	Громадська організація	Державні цільові програми, власні кошти
Житомирська обласна асоціація науковців і консультантів «Дорадчий центр»	Навчання, проведення семінарів	Громадська організація	Державні цільові програми, власні кошти
Житомирська обласна с.-г. дорадча служба	Консультації, навчання	Громадська організація	Державні цільові програми, власні кошти

Джерело: власні дослідження.

дарств та ефективних партнерських розрахункових відносин досягається завдяки чіткій системі бухгалтерського обліку, яка надає керівнику та спеціалістам необхідну економічну інформацію.

Практичний досвід показує, що вагомий вплив на організацію бухгалтерського обліку має рівень фахової підготовки самого фермера. За цим критерієм нинішніх українських фермерів можна умовно поділити на кілька груп. До першої належать колишні керівники колгоспів та радгоспів (голова колгоспу, головний інженер, головний агроном, головний зоотехнік). Ці особи мають найвищу кваліфікацію у галузі сільського господарства та адміністративні навички. До другої групи входять колишні фахівці великих сільськогосподарських підприємств, які також здобули відповідну освіту й знають особливості сільськогосподарського виробництва. Третю групу становлять звичайні селяни, які не мають спеціальної освіти, але успішно господарюють на власній чи орендованій землі. До четвертої групи можна зарахувати колишніх міських мешканців, які раніше не мали ані спеціальної підготовки, ані досвіду роботи в сільському господарстві, проте вирішили стати власниками землі й започаткувати своє виробництво. Фермери, що відносяться до перших

двох груп, мають більше досвіду з організації сільськогосподарського виробництва та навичок щодо облікового забезпечення діяльності фермерських господарств, ніж дві останні групи [14].

Законом України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" [13] визначено, що організація бухгалтерського обліку на підприємстві належить до

компетенції його власника чи уповноваженого органу (посадової особи) відповідно до законодавства та установчих документів. Тому відповідальність за організацію бухгалтерського обліку і звітності згідно цього Закону несе власник або уповноважений орган (посадова особа). Відповідно до чинного законодавства фермер може самостійно обирати одну із чотирьох форм організації бухгалтерського обліку (рис. 1).

Успішне ведення бухгалтерського обліку залежить від вдало вибраної форми обліку та належної організації роботи бухгалтера або бухгалтерської служби. Організаційна форма побудови обліку у фермерському господарстві визначається його особливостями, розмірами, територіальним розміщенням його структурних підрозділів (якщо такі є в наявності), організаційною структурою, системою управління, рівнем самостійності структурних підрозділів, чинною системою контролю та звітності.

У більшості дрібних фермерських господарств облік веде сам голова господарства або один з членів сім'ї, які, як правило, не мають відповідної бухгалтерської підготовки. В таких господарствах постає проблема в належному інформаційно-консультаційному забезпеченні

з питань ведення обліку та складання фінансової звітності. Тому з'являється необхідність в альтернативній і більш прогресивній формі бухгалтерського обліку — організації і ведення обліку у фермерських господарствах шляхом отримання послуг з боку дорадчих служб.

Практично у всіх країнах світу розвиток мережі дорадчих структур є обов'язковою умовою існування інформаційно-консультативної інфраструктури. В світовій практиці набуло поширення надання послуг з організації та ведення бухгалтерського обліку через мережу дорадчої сільськогосподарської служби на платній

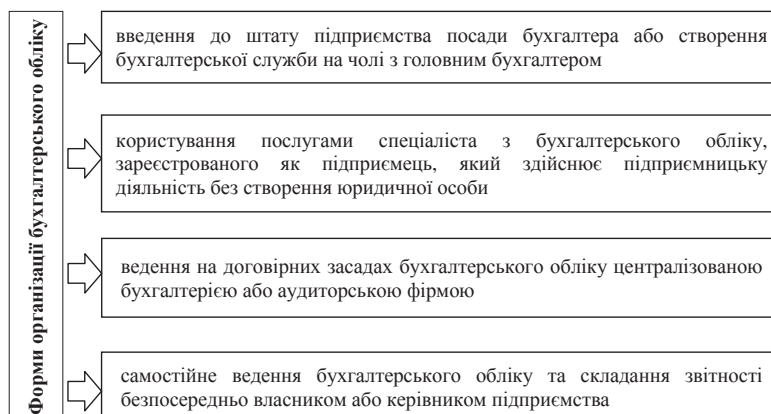

Рис. 1. Форми організації бухгалтерського обліку на підприємстві

Джерело: власні дослідження.

Таблиця 6. Порівняльний аналіз форм організації бухгалтерського обліку у фермерських господарствах

Характеристики	Форми організації бухгалтерського обліку				
	Облік веде голова господарства або один із його членів	Облік веде злучений на контрактній основі бухгалтер	Послуги спеціалізованої фірми	Послуги с.-г. дорадчої служби	Послуги с.-г. обслуговуючої кооперативу
Наявність фахового рівня та досвіду	Не обов'язкова		Обов'язкова		
Гарантована якість послуг з ведення обліку	Не обов'язкова		Обов'язкова		
Можливість отримання додаткових аудиторських послуг	У більшості випадків можливість відсутня	Існує в окремих випадках	Існує можливість		
Наявність можливості отримання додаткових послуг (юридична підтримка, складання бізнес-плану та ін.)	Немає	Існує в окремих випадках	Пропонується широкий спектр додаткових послуг		
Можливість автоматизації обліку	Присутня можливість в окремих випадках		Обліковий процес автоматизується		
Підвищення фахового бухгалтерського рівня	В окремих випадках		Постійно		
Наявність додаткових витрат	Існує		Немає необхідності		
Рівень оплати послуг	Низький, або відсутня	Високий	Невисокий		
Рівень оперативності подання інформації голові фермерського господарства	Високий	Високий, але не завжди	Низький		
Відповідальність за подання недостовірної інформації в податкові і статистичні органи	Несе голова господарства повністю		Часткова відповідальність голови господарства		

Джерело: власні дослідження.

основі. Позитивний досвід у даному напрямі існує в США, Німеччині, Естонії, Латвії, Литві та інших країнах. Проблема переходу консультативної служби на платну основу досить складна. Однак слід відзначити, що країни, які випереджають Україну за досвідом створення консультативних служб, такі як Латвія, Литва і Естонія, змогли перейти на частково платну основу і нині досить ефективно працюють. Досвід Латвії особливо заслуговує на увагу як модель, що може бути адаптована до умов України.

Фінансування сільських консультативних служб у Латвії змішане і складається з трьох джерел: державне фінансування, плата клієнтів за надані послуги і міжнародна допомога. Окрім широкого переліку платних послуг для сільськогосподарських товаровиробників, сільські консультативні служби Латвії надають такі платні послуги з бухгалтерському обліку: здійснення бухгалтерських операцій; перевірка правильності складання документів, реєстрація банківських угод і операцій з готівкою; перевірка бухгалтерських проводок по запасах і розробка звітів; підготовка річного звіту — баланс, розрахунок прибутку і збитків; звіт про рух готівки; додатки і звіти; звіт аудитора. Залежно від річних оборотів господарств кожний клієнт може вибрати з наведених вище послуг саме ті, які потрібні для задоволення потреб його господарства. Вартість такої послуги залежить від обсягів обороту готівки підприємства і мінімальної ставки. Перспек-

тивність розвитку бухгалтерських послуг через систему консультативних служб в Україні підкріплюється тим, що, як показує досвід Латвії, регіональні центри сільських консультативних служб отримують більше 60 % доходів за надання послуг з бухгалтерського обліку [2, с. 135].

Підсумовуючи викладені вище варіанти організації та ведення обліку у фермерських господарствах, можна зробити висновок, що на сучасному етапі розвит-

ку наведених приватних структур України, поряд з існуючими, на перспективу повинен набутися значного поширення такий варіант ведення обліку, як надання послуг через мережу сільськогосподарських дорадчих служб. У табл. 6 систематизовано характерні особливості кожної форми організації бухгалтерського обліку.

Враховуючи те, що переважна більшість підприємств у Житомирській області — це фермерські господарства, то, на нашу думку, важливим є надання соціально спрямованих дорадчих послуг. В Житомирській області такі послуги надаються діючими дорадчими службами в рамках затверджених планів. Одним із напрямів таких послуг є сприяння розвитку фермерських господарств. На комерційній основі дорадчі послуги з розвитку фермерських господарств не надаються. З метою здійснення облікового забезпечення фермерських господарств існує можливість звернутися не тільки до діючих дорадчих установ, а й до дорадників та експертів-дорадників, приватних структур. Відповідно до реєстру дорадників та експертів-дорадників у Житомирській області діють 5 консультантів, які надають інформаційно-консультативні послуги фермерським господарствам з питань бухгалтерського обліку.

ВИСНОВКИ

1. Створення і функціонування інформаційно-консультативної інфраструктури аграр-

ного ринку викликано створенням нових організаційно-правових форм господарювання на селі, зростанням кількості фермерських господарств, в яких недоцільно тримати повний спектр різнопланових спеціалістів, а також гострою необхідністю в отриманні своєчасної і кваліфікованої допомоги щодо виробництва. Сприяння розвитку сільського господарства за допомогою формування ефективної інформаційно-консультативної інфраструктури може дати важливий поштовх для розвитку агропромислового комплексу України.

2. Фермерські господарства належать до ефективних форм господарювання і разом з домогосподарствами є основою соціальної та продовольчої стабільності країни. Фермерські господарства мають ряд особливостей у формуванні засобів, капіталу, в розподілі одержаних результатів, у системі управління та організації бухгалтерського обліку. Тому організація та ведення бухгалтерського обліку вимагає врахування особливостей господарювання, обсягів діяльності та належного рівня інформаційно-консультативного забезпечення, що значною мірою викликане постійними змінами в законодавстві, які відбуваються останнім часом.

3. Невеликі фермерські господарства найбільше потребують консультаційного забезпечення дорадчих служб з питань ведення бухгалтерського обліку, тому що, як правило, в таких господарствах бухгалтерський облік веде сам фермер або один з членів родини, які не мають відповідної бухгалтерської підготовки.

4. Консультаційне забезпечення бухгалтерського обліку дорадчими службами є одним з ефективних напрямів покращення системи організації бухгалтерського обліку в агроформуваннях, що підтверджено позитивним досвідом багатьох розвинених країн світу, де дорадчі послуги надаються на платній основі.

Перспективним напрямом подальших досліджень є більш детальне вивчення та опрацювання наведеного варіанта консультаційного забезпечення облікового процесу фермерського господарства з точки зору методики його проведення і організації. Окрім цього, потрібно досить ретельно підходити до дослідження питання кадрового забезпечення консультаційних служб, а також до проблеми якості та кваліфікованого надання консультаційних послуг.

Література:

1. Галич О.А. Сільськогосподарське дорадництво: навч. посіб. / О.А. Галич, О.О. Сосновська. — К.: ЦУА, 2007. — 368 с.
2. Бородіна О.М. Людський капітал на селі:

наукові основи, стан, проблеми розвитку. — К.: ІАЕ УААН. — 2003. — 277 с.

3. Бородіна О.М. Сільськогосподарське дорадництво та проблеми його кадрового забезпечення / О.М. Бородіна. — К.: Інститут аграрної економіки, 2001. — 72 с.

4. Бутенко Т.А. Формування ринку інформаційно-консультативних послуг в аграрному секторі економіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / Т.А. Бутенко. — Харків, 2006. — 23 с.

5. Волошка В. Сільськогосподарське дорадництво в Україні / В. Волошка // Пропозиція. — 2004. — № 1. — С. 16—17.

6. Доценко Л.В. Попит на консалтингові послуги сільськогосподарських дорадчих служб / Л.В. Доценко // Економіка АПК. — 2004. — № 7. — С. 31—34.

7. Дубін А.М. Сільськогосподарське дорадництво в Луганській області: процес становлення та перспективи розвитку / А.М. Дубін, Р.В. Марков // Інформаційний вісник стану та перспектив розвитку дорадництва в Україні (для вищих навчальних закладів/підрозділів/післядипломної освіти) / Наук.-метод. центр аграрної освіти. — К., 2009. — С. 19—27.

8. Кропивко М.Ф. Інформаційна система як фактор забезпечення життєдіяльності сільськогосподарських товаровиробників в ринкових умовах / М.Ф. Кропивко // Економіка АПК. — 1999. — № 1. — С. 124—128.

9. Кудінова І.П. Роль та особливості сільськогосподарської дорадчої діяльності в Україні / І. П. Кудінова // Наука і методика. — 2008. — № 13. — С. 87—91.

10. Савицький І.О. Сучасний стан і перспективи розвитку фермерства в Житомирській області / І.О. Савицький // Продуктивні сили і регіональна економіка. — 2008. — Ч.2. — С. 169—175.

11. Сидоренко О. Дорадництво — ефективний інструмент впровадження державної аграрної політики / О. Сидоренко // Пропозиція. — 2009. — № 1. — С. 20—21.

12. Посібник для сільськогосподарських дорадників / [В. Баранська, З. Бістрам, М. Гренда та ін.]; пер. з пол. Б. Маєр. — Старе Поле, 2005. — 325 с.

13. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV [Електронний ресурс]. — Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.

14. Який він — успішний український фермер? [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.propozitsiya.com>.

Стаття надійшла до редакції 21.07.2012 р.